

TÜRKİYE’DE ETİMOLOJİK ANLAMINI KORUYAN İKİ PANAYIR: BOZCAADA AYA PARASKEVİ VE GÖKÇEADA MERYEM ANA PANAYIRI

Two County Fairs at Turkey which are Protect Etymological Meaning:
Bozcaada Agia Paraskevi and Gokceada Virgin Mary Fair

Uğur DURMAZ*

Öz: Toplumların temel yapı taşlarından birisi olan kültür, zaman içerisinde gelişen, değişen ve dönüşen bir yapıya sahiptir. Tıpkı insanlar gibi o da canlıdır ve bundan dolayı bulunduğu şartlara uyum sağlar. Gelenek diye isimlendirilen geçmişte oluşmuş ve halen devam eden ya da etmeye çalışan yapı da kültürün oluşmasındaki temel unsurlardan biridir. İnsanların gündelik yaşamlarının yanında özel günlerde içinde yer aldığı birçok geleneksel yapı bulunmaktadır ve bu yapılar gibi birçok farklı unsurun birleşiminden kültür meydana gelir. Bu yönüyle insanların özel günlerdeki etkinlikleri ayrı bir inceleme konusudur. Panayırlar bu özel günlerin içerisinde ve senede en az bir kere düzenlenen çoğulcu yapıları bir etkinliktir. Güncel durumda panayırlar, birer ticari organizasyon gibi düşünülse de onların oluşumunda ve gelişiminde farklı unsurların etkisi görülmektedir.

İşte bu yazıda da panayır teriminin etimolojik yapısından hareket ederek bu etkinliğin ortaya çıkışında temel yapı taşlarından birisi olan dinî toplantıların yapısı incelenecek ve bu yapının halen yaşayan iki örneği sunulacaktır. Bunun için seçilen örnek alan Çanakkale’ye bağlı olan Bozcaada ve Gökçeada’dır. Temelde kelime anlamının devam ettiği bu iki panayır bölgedeki diğer panayırlardan ayrılmaktadır. Burada halen devam etmekte olan ve senede bir kere düzenlenen iki panayırın işleyişi ve genel görünümü aktarılacaktır.

Anahtar kelimeler: Panayır, Gökçeada, Bozcaada, Aya Paraskevi, Meryem Ana.

Makale Gönderim:
25.11.2017
Kabul Tarihi:
30.11.2017

Abstract: Culture is one of the basic building blocks of society. In time, evolving, changing and evolving structure. Just like humans, he is alive, and therefore adapts to circumstances. He calls that occurred in our past and

* Yrd. Doç. Dr. Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, E-mail: ugurdurmaz10@gmail.com

tradition which is still ongoing, or trying to, it's also one of the basic elements in the formation of Culture. There are many special days in people's daily lives, such as a combination of traditional buildings and these structures occur in the culture of many different elements. This aspect is the subject of a separate review of activities for people's special days. Here's the county fairs are also in this special day and at least once a year is a pluralist held. In the current case, county fairs, as a commercial organization shows the effect of different factors in the formation and development of their thought.

In this article, The term county fair also by moving from the etymological structure of this activity which is one of the fundamental building blocks in the emergence of examined the structure of religious meetings, and two instances of the structure are still living will be presented. For this, the selected sample area are Bozcaada and Gokceada which is connected to Çanakkale. Basically the meaning of the word continues, as distinguished from these two other fairs in the fair area. Ongoing and held once a year here, two county fairs, functioning and overall appearance will be transferred.

Keywords: County Fair, Gökçeada (Imbros), Bozcaada (Tenedos), Agia Paraskevi, Virgin Mary.

GİRİŞ

Dünya kültür tarihi içerisinde neredeyse her millette ortak olarak görülen belli davranışlar söz konusudur. Bunların arasında ticaret, eğlence ve din en temel davranış kalıplarını oluşturan etmenler olarak sıralanabilir. Bu etmenlerin sonuçlarında birçok farklı uygulama, ürün ve yapı günümüze kadar ulaşmıştır, ancak bu oluşum sırasında orijinal yapılarında değişimler de oluşabilmektedir. İşte bu noktada kültürlerin oluşmasına katkı sağlayan farklı etkinlikler, uygulamalar, gelenek ve görenekler zamanla ilk anlamında değişimler yaşayarak güncel zamanda farklı bir algı yaratabilir. Konu olarak seçilen panayırlar da bu tarz bir duruma verilebilecek en iyi örnekler arasındadır. Geçmişine bakıldığında din ve ticaret ilişkisi ile ortaya çıktığı düşünülen panayırlar zamanla içerisindeki din öğesini bir kenara bırakarak, eğlence ve ticaret merkezi olarak görev almaya başlamışlardır. Gezici olmaları ve senenin belli bir döneminde, kısıtlı süreyle aktif hale gelmeleri nedeniyle de geçmişteki insan yaşantısında önemli bir etkinlik olarak kültürün şekillenmesini sağlamıştır. Ancak kimi panayırların da değişim yaşamadan ve orijinal hallerindeki gibi dinî anlamıyla devam ettiği görülmüştür. Panayır kültürünü araştırmak için yapılan derleme çalışması sırasında Çanakkale iline bağlı iki adada yer alan panayırlar da bunlara örnek teşkil etmektedir. Sayıca belki Türkiye panayırları içinde çok az örneği kalan bu tarz panayırlar halkın zihnindeki algıdan tamamen farklı bir yapı halinde varlıklarını devam ettirmişlerdir. Bu panayırların içeriğini, işlevini ve genel görünümünü inceleme kısmına geçmeden önce panayır teriminin güncel ve etimolojik anlamları hakkında bilgi vermek incelenecek olan etkinliklerin içeriğini anlamak açısından faydalı olacaktır.

Panayır kelimesi *Türkçe Sözlük*'te: "Belli zamanlarda ve genellikle küçük yerleşme birimlerinde kurulan, sergi niteliğini de taşıyan büyük pazar." olarak tanımlanır (TDK, 1998: 1757). *Tarama sözlüğü*'nde "Büyük bazar" kelimesinin karşılığı olarak "panayır" verilir (TDK, 1995a: 745). Büyük pazar anlamında kullanıldığı gibi halk arasında panayır yerine başka bir kelimenin de kullanıldığı görülmüştür. Panayır üzerine yapılan bir çalışmada "deri" kelimesinin halk arasında panayıra karşılık geldiği söylenilmektedir. Tokat Zile'de kurulan panayır için halk arasında "deri" kelimesinin kullanıldığı ve bunun sadece Zile panayırında değil İspir ve Yapraklı panayırlarında da benzer kullanımın olduğu bilgisi verilmiştir (Girgeç, 2008: 7-8). *Derleme Sözlüğü*'nde deri kelimesi, "Toplantı, düğün, panayır, pazar, pazar kurulan gün, panayır ve pazarın kurulacağı günün arefesi" olarak tanımlanır (TDK, 1993: 1433). *Tarama Sözlüğü*'nde deri kelimesi, "parsa, bahşış, derinti, devşirme" anlamlarına gelmektedir. Yine aynı çalışmada derilgi kelimesi "Dernek, toplantı" anlamlarına geldiği gibi derilmek kelimesi de "Toplanmak" anlamlarına gelmektedir (TDK, 1995b: 1102).

Genel olarak halk ağzında ve literatürde karşılıkları bu şekilde toparlanabilecek olan panayırın, genel özellikleri arasında pazarın büyük hali ve toplanmak, birlik haline gelmek, bir arada olmak gibi anlamlara karşılık gelen kelimelerin panayır için tercih

edildiği görülür. Kelimenin kökeni ile ilgili temel bulgular ise Yunanca bir kaynağa sahip birleşik kelime olduğu söylenir. *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*'nde panayır terimi, “Panaguris (toplanma yeri)den panayır (dernek). Gr. Pan (birlik), aguris (toplanma), pan-aguris toplanma yeri, toplantı yeri. Halk dilinde dernek.” olarak tanımlanır (Eyüboğlu, 1988: 259). Panayır teriminin etimolojik anlamı konusunda bir tanım da ise bu terimin, Greko-Romen dünyasında periyodik pazarların varlığına dair en önemli sözcüğün Grekçe bir kelime olan *panêgyris* olduğunu aktarır. Uzun zaman dilimleri arasında kurulan çoğu pazarların dinî festivaller ile birlikte organize edildiğini ve bu gibi festivallerin Grekçe adının *panêgyris* olduğu (Ful, 1998: 44) biçiminde bir açıklama yapılır. Bu terimin farklı etimolojik yapılar etrafında incelendiğine dikkat çekmekle birlikte kelimenin dinî bir yapıyla olan bağından söz ederek bunun sadece büyük toplantılar olmadığını dile getirir. Ful'un verdiği bilgilere göre, bu toplantılar tanrıların hoşnut tutulması için veya bir grup tanrının onuruna yapılan toplantılardır. Sonuçta sözcüğün Klasik Yunancadaki anlamı genel toplantı değil, neşeli birliktelik veya dinsel festivaldir (1998: 45). Görüleceği üzere toplantı yeri kökeninden gelen sözcük bu toplantının yapılma nedenini de dinsel bir altyapıyla özdeşleştirmiştir. Bu yüzden de panayırların ilk ortaya çıkışlarında ticari etkinliklerden önce din için toplanan insanların etkisinden söz edilebilir.

Yunanca “kutsal gün, ayın, bayram” anlamlarındaki *panegyris* sözünden türeyen panayırlar, uzak ülkelerden gelen tüccarların bulunduğu büyük pazarlardır. İ.Ö. Mezopotamya vadisi, Suriye, Filistin ve Arabistan'da dinî bayramlarda, panayır niteliğinde pazarlar kurulduğu, bu panayırların ticari ilişkileri Batı Akdeniz'e kadar uzanana Finikelilerin de katıldığı bilinmektedir. Ancak panayırları, Ortaçağ Avrupa'sında özellikle halkın bir arada bulunduğu dinî günlerde, kiliseler çevresinde asıl karakterini kazanmıştır (Akarpınar, 2004: 27). Sadece Yunan kültürü içerisinde değil diğer kültürler içerisinde de dinî toplantıların zamanla farklı etkinliklerin oluşmasına ve gelişmesine yardımcı olduğu açıktır. Bu yönden panayırların tarihi yapısına bakıldığında ortaya çıkan tablo dinî merkezlerin bu tarz etkinlikler için en uygun ortam olduğu kanaatini uyandırır. Geçmiş dönemlerde insanların bir araya gelmesinin bugünkü şartlar kadar kolay olmadığı gerçeği düşünülürse bu tarz geçici süreli toplantıların insan hayatındaki etkileri daha net anlaşılır.

Zamanla dinî yapı etkisini kaybetmeye başlayarak bu etkinlikler standart bir takvime bağlanmaya başlamıştır. Bu takvimsel yapı da genellikle ya yazın başlangıcı ya da sonbaharın başlangıcı olarak sabit tutulmuştur.¹ “Senevî pazarlar, kilise merasimi hitamında yapılan buluşmalar ile başlamış ve nihayet hasat sonları gibi bir mevsimin başlangıcı gibi fevkalade zamanlara, bir köy ahalisinin veya iki komşu köy ahalisinin muayyen bir yerde, ekseriyetle iki köye hudut olan bir mevkide yaptıkları şenliklere ve bu tezahüratın icabı olarak kurulan pazarlar ve satış fırsatlarıdır” (Muhlis Etem, 1931:

¹ Panayırların takvimsel yapısı ve halk takvimine etkisi ile ilgili bilgi için bkz: Durmaz, 2016: 63-74.

10). Bu şekilde yapılan bir tanımlama ile panayırların anlamsal ve içeriksel olarak yaşadıkları dönüşüm görünür hale gelir. Bu açıdan panayırların etimolojik ve güncel anlamını bir arada düşünerek yeni bir tanım yapmak gerekirse, panayır: dinî bir geçmişe sahip olmakla birlikte günümüzde daha çok ticaret ve eğlence ağırlıklı özellikler gösteren ve yoğunlukla kırsal ya da yarı kırsal bölgelerde kurularak bölgeye bir haftadan kısa bir süre pek çok konuda hareketlilik getiren, insanların sosyal, ekonomik ve kültürel yönden ihtiyaçlarını karşıladığı, gelenekselleşmiş büyük etkinlikler olarak tanımlamak yerinde olacaktır.

BOZCAADA VE GÖKÇEADA PANAYIRLARI

Türkiye genelinde panayırların dağılımına bakıldığında yoğunluğun Balıkesir ve Çanakkale illeri etrafında şekillendiği görülür. 2015 yılında yapılan bir çalışmaya göre Türkiye genelinde 71 adet panayır kurulmaktadır. Bu panayırların 15 tanesi Çanakkale, 15 tanesi Balıkesir ve 21 tanesi Bolu’dadır (Çalışkan vd.,2015: 106). Buradan hareketle genel dağılımda yer alan panayırların neredeyse yarısı Balıkesir ve Çanakkale illerinde toplanmıştır. Sayıca fazla olan bu yapının yanında içerik olarak da çeşitlilik gözlemlenir. Bu çeşitlilik için de panayırlarda emtia, havyan-emptia ve dinî panayırlar başlıkları kullanılabilir. İncelenen iki panayır da dinî altyapısı ve içeriği olan panayırlardır. Bozcaada-Ayazma (Aya Paraskevi) Panayırı her sene 26 Temmuz tarihinde gerçekleşen bir etkinliktir.

Ayazma panayırı, bölgedeki panayır yapısından farklı olarak ticari bir organizasyon değil, tamamıyla dinî bir organizasyondur. Bu panayır Çanakkale’ye bağlı Bozcaada’da gerçekleştirilmektedir. Panayırın yapıldığı yer olan Ayazma ise, Bozcaada merkezine yedi kilometre uzaklıktaki Aya Paraskevi Manastırını da içine alan bölgedir. Bu sebepten panayırın ikili bir isimlendirmesi söz konusudur. Müslüman halk arasında panayırın adı Ayazma panayırı olarak bilinirken, Hıristiyan halk ve katılımcılar arasında panayırın adı Aya Paraskevi Panayırı olarak bilinir. Her iki isimlendirmesinde de temelde yine dinî bir söylem vardır. Ayazma kelimesi anlam olarak, “Rumların kutsal saydıkları kaynak veya pınar” (TDK, 1998: 172); Agiasma: kutsal sudan uğurlu, yararlı, kutluluk verici su (Eyüboğlu, 1988: 29) şeklinde tanımlanır. Kaynak olarak Yunanca olan bu kelimenin temelinde dinî bir inanç unsuru olarak suyun kutsal yapısı yatmaktadır. Özellikle panayırın kurulduğu bu bölgeye Ayazma adının verilmesindeki temel neden de, Aya Paraskevi Manastırı’nın altında yer alan ve kutsal olduğuna inanılan kaynaktır. İnanç unsurunda yola çıkarak bölgeye verilen isim ve bu isimle anılan panayır bu yüzden iç içe geçmiş şekilde ve farklı isimlendirmelerle anılır olmuştur.

Fotoğraf 1: Aya Paraskevi Manastırı'nın Altındaki Kutsal Sayılan Ayazma ve Mum Diken Bir Ziyaretçi.

Bu panayır her yıl 26 Temmuz'da düzenlenmektedir. Panayırın asıl gününden bir gün önce ve bir gün sonra da çeşitli hazırlıklar ve etkinlikler de yapılmaktadır ancak asıl anma ve kutlama günü 26 Temmuz'dur. Bu panayırın bir Rum geleneği olarak yaklaşık iki yüzyıldır süregelen bir organizasyon olduğu iddia edilir ancak resmi kaynaklarda bu konu ile ilgili net bir bilgi bulunamamıştır. Kendi içinde bir dinî ayın, anma, eğlence, kutlama ve yeme içme yapısı barındırır. Panayır teriminin etimolojik yapısına en yakın anlama ve içeriğe sahip olan bu etkinliğin devamlılığı, bölgenin kültürel çeşitliliği, tanıtımı ve ziyareti için önem arz eder. Panayır denildiğinde sadece ticari faaliyetler değil, bu topraklarda yaşamış ve yaşayan diğer halkların da kültürel etkinlikleri akla gelmektedir.

Buradaki panayırın ortaya çıkışı ve tarihiyle ilgili iki efsane anlatılır. “Adada yaşayan Aya Paraskevi, bu manastırdaki bir gence âşık olmuş; bu genç de onu seviyormuş ama babası bunu fark edince Paraskevi’yi ev hapsine almış. Kız da manastıra bakıp, ağlar iç geçirirmiş. Bir süre sonra bu acıya dayanamayıp ölmüş ve onun anısına manastırın olduğu yere bir pınar yapılmış. Bir diğer inanışa göre de Aya Paraskevi, deniz fenerinin yakınındaki manastırdaki rahibe âşık olmuş. Rahip de onu seviyormuş. Rahip, Paraskevi’yi görebilmek için denizin kenarındaki duvar üzerinden yürüyerek onun yanına gelirmiş ve bu aşkın sonunda da Paraskevi azize unvanı almış” (Pişirici, 2016).

Bu iki efsane üzerinden hareketle her yıl adadaki Rumlar ve dünyanın farklı bölgelerinden Rumlar buraya gelip Paraskevi adına dualar edip ilahiler söylerler ve yemek yiyip eğlenirler.

Bu panayırın işleyişini üç bölümde ele almak yerinde olur. Hazırlık, ayin ve eğlence olmak üzere sıralanabilecek olan bu bölümlerin her biri farklı unsurları içerisinde barındıran kendine has yapılardır. Hazırlık kısmı panayırın başlamasından bir gün önce başlar. Çeşitli yiyecekler ve içecekler hazırlanarak manastıra getirilir ve gelecek konuklar için hazırlık yapılır, gelenler evlerde ağırlanır. İkinci kısım olan ayin ise panayırın başlangıcının resmi ilanıdır. 26 Temmuz günü ise sabah 9'da manastırda ayin başlar. Yaklaşık öğlen saat 1'e kadar devam eden bu ayinde dualar ve ilahiler okunur. Manastırın içine ziyaretçilerin girmesine izin verilir ve çeşitli ikonalar görüncüye çıkarılır.

Fotoğraf 2: Aya Paraskevi İkonası.

Ayin bitiminde gelen misafirlere papaz tarafından okunan bir ekmek ikram edilir. Bu klasik bir Hıristiyan ayini olan şarap ekmek ayinine benzer bir davranış olmakla birlikte burada sadece ekmek kullanılır. Bu kullanımın sadece ekmekle yapılması büyük ihtimalle diğer ayinin Hz. İsa'ya özgü simgesel bir anlamı olmasından kaynaklıdır.²

² Bu ayinin simgesel anlamı şöyle aktarılmaktadır: Ekmek-Şarap ayini, Hıristiyanlıkta önemli sakramentlerden ikincisidir ve "Evharistiya" kelimesi ile ifade edilir. Evharistiya, Yunanca bir kelimedir. "Tanrı'ya şükür etme işi" anlamına gelir. Terim olarak ise, Hz. İsa'nın son akşam yemeği hatırasına Hıristiyanlarca kutlanılan bir ayini

Fotoğraf 3: Adak İçin Sergilenen Ekmek, Zeytinyağı Ve Mumlar.

Fotoğraf 4: Ayinin Son Duasından Bir Görüntü.

Bu ritüelin sonunda ise eğlence ve yemek kısmı başlar. Manastırın bahçesine kurulan masalarda topluca yemek yenilip Bozcaada'nın şaraplarından içilir. Yenilen yemekler bir gün önceden yapılan hazırlığın ürünleridir. Burada pişirilen farklı yemekler gelen misafirlere ve ayine katılanlara ikram edilir. Yemek için ayrıca ücret talep edilmez ancak ayin başlamadan önce gelen misafirlerden bağış toplanır. Bu bağış hem manastırın ihtiyaçları hem de bu geleneksel yapının devamlılığı için bir yardımcıdır. Yemek uzun süre devam eder ve bu yemeğin sonlarına doğru çeşitli eğlenceler yapılır. Bu eğlenceler içerisinde özellikle Rum geleneklerine ait olan halk oyunları ve şarkılar ön plandadır. Eğlence akşamın geç saatlerine kadar devam eder ve bu sayede insanların bir senedir bekledikleri sosyal ortam da oluşmuş olur. Panayıra yerli halktan, Çanakkale'den, Balıkesir'den, İstanbul ve İzmir'den katılım olduğu gibi, Yunanistan, Amerika, Almanya, Avusturya, İngiltere, Fransa gibi pek çok farklı ülkeden de gelenler olmaktadır.

ifade eder. Snoptik İncillerden, Matta İncilinde İsa'nın son akşam yemeği şöyle anlatılır: "Onlar yemek yerlerken, İsa ekmek aldı, şükran duası edip parçaladı ve şakirtlere verdi ve dedi: Alın, yiyeğin, bu benim bedenimdir. Ve bir kâse alıp şükretti ve onlara vererek dedi: Bundan için. Çünkü bu benim kanım, günahların bağışlanması için birçokları uğruna dökülen ahdin kanıdır. Fakat ben size derim: Babamın melekutunda sizinle taze olarak onu içeceğim o güne kadar, ben asmanın bu mahsulünden artık içmeyeceğim...", (Eroğlu, 1999: 440)

Fotoğraf 5: Ayin Sonrasında Aya Paraskevi Manastırı’nın Bahçesinde Birlikte Yenilen Yemekten Bir Görüntü

Burada incelenecek olan diğer dinî panayır da Gökçeada’da düzenlenen ve Meryem Ana’yı anma günü olarak da bilinen panayırdır. Bu panayır Gökçeada’daki Tepeköy’de yapılır. Panayırın içeriği, Bozcaada’daki gibi yine dinî bir ayin, kutlama, yemek ve eğlence üzerine kuruludur. İşleyiş olarak aynı sisteme dâhil olmakla birlikte burada anılan kişi değişmektedir. Bu etkinlik de Ayazma panayırını gibi köklü bir geçmişe sahiptir. Panayır için adaya pek çok Rum gelir. Yunanistan başta olmak üzere pek çok farklı ülkeden ziyaretçi her sene düzenlenen etkinliğe katılmak için Gökçeada’yı ziyaret ederler. Panayırın aşamalarında yer alan hazırlık bölümünde diğer panayıra göre farklılıklar ifade etmektedir.

“Panayırın asıl günü 15 Ağustos’tur. Bir gün önce akşamdan hazırlıklar başlar. Panayır’da yenilecek yemekler için hazırlıklar yapılır. Meryem Ana için hayvanlar kurban edilir ve ertesi gün yenilmek üzere o akşamdan pişirilir. Yine bugünün sabahında, çocuklar burada yaşayanların kapılarını çalarak onların üzerlerine, un, domates, yumurta, su gibi şeyler atarak şakalaşırlar ama artık bunu yapan pek kalmadı” (Pişirici, 2016). 15 Ağustos, Meryem Ana’nın ölüm yıl dönümü olarak bilinir ve bu panayırın onun anması gerçekleştirilir. Burada dikkat çeken nokta bir kurban ritüelinin olmasıdır. Kurban olarak kanlı ve kansız olmak üzere iki çeşit yapıyı da bu panayır içinde görmek mümkündür. Meryem Ana panayırının gününde ayin yapılan kiliselerde, ana mekâna girişte sol taraftan başlamak üzere değişik yerlere mum yakılıp bırakılır. Yine ana mekânın giriş kapısının karşısına konulan ve kiliseye giren her insanın öncelikle selamladığı, saygı gösterdiği ve eğilerek öptüğü, çevresi çiçeklerle süslenen İsa ve Meryem ikonasının ön kısmına naylon içinde, kurutulmuş hamur parçaları ve ekmeğin parçaları bırakılır. Bazı ziyaretçiler bu ikonanın kenarlarına para bırakmaktadır. Bütün

bu uygulamalar kansız kurban olarak tasavvur edilir (Oymak, 2002: 173).

Fotoğraf 6: Meryem Ana Panayırında İkonalar ve Ayinden Bir Görünüm

Bu kansız kurban örneği genel olarak Hıristiyan âleminde kabul gören yapıdır. Panayırda yapılan bu ritüelle birlikte kutsal bir yükümlülüğün yerine getirildiği söylenebilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta kansız kurbanın yanında kanlı kurban yapısının da panayırın içine dâhil olmasıdır. Asıl panayır gününden bir gün önce kilise adına adanan kurbanların kesimi yapılır. Adak sahipleri arife günü öğleden sonra kurbanlarını Tepeköy'deki kilisenin bahçesinde ağaçlara bağlarlar. Kurbanlıklar burada, Kilise Papazı tarafından adak sahiplerinin de bulunduğu takdis töreni ile kutsanır. Takdis için Papaz küçükbaş hayvanların başına haç işareti (İstavroz) yaparak elini sürer; sesli şekilde ilahiler ve dualar okur, tütsü de yapar. Büyük baş hayvanlara Papaz fazla yaklaşımadan dua ve diğer pratikleri yapar (Oymak, 2002: 174). Hıristiyan âleminde nadir görülen bir uygulama olması nedeniyle buradaki kurban kendine has bir ritüel yapısı barındırır ve bu uygulama ile birlikte hem manevi olarak tanrıyla bütünleşme hem de panayırda yenilecek yemeklerin malzemesinin temini de sağlanmış olur. Panayır günü yenilen büyük yemekte de insanların birlik-beraberlik duygusu perçinlenir. Yemek sonrası yapılan eğlence sabaha kadar sürer ve gelen misafirler ile yerli halk burada birlikte sosyalleşebileceği bir ortam oluşturur. Yine bu eğlence bölümünde halk şarkıları ve halk dansları örneklerini görmek mümkündür. Rum gelenekleri içinde kendine has yapısıyla önemli etmenler olarak görülebilecek bu panayırlar, pek çok kişinin adalara gelerek burada ekonomik, sosyal, kültürel yönden bir hareketlilik de getirir. Bu açıdan bakıldığında turizm özellikle de kültür turizmi açısından önemli birer organizasyon olarak değerlendirilebilirler.

Fotoğraf 7: Meryem Ana Panayırı Ayin Sonrasındaki Yemek.

SONUÇ

Günümüzde çoğunlukla kırsal kesimde etkinlik gösteren bir oluşum olan panayırların farklı iki örneğinin gösterildiği yazıdan hareketle bu tarz oluşumların farklı unsurlar etrafında çeşitlenme yoluna gittiği sonucuna varılabilir. Özellikle ekonomik bir unsur olarak tanımlanan panayır yapısının orijinal yapısı yahut isimlendirmesindeki asıl unsur olan inanç unsurunun etkisiyle halen devam eden bu tarzda panayırların varlığı da kültürel olarak dikkat çekicidir. Bu örneklerden hareketle panayırların, bir dini inanca bağlı olarak anma ve kutlama işlevlerini yerine getiren unsurlar olduğunun da altını çizmek gerekir. Tarihi gelişim süreçleri içerisinde inancı gereği toplanan insanların birlikteliğini, zamanla ekonomik bir fırsat olarak değerlendiren tüccarların etkisiyle farklı yönlere doğru evrilen bu yapının dünyada pek çok örneği yine aynı mantıkta gelişmiş ve ekonomik unsur baskın hale gelmiştir. Bu yönden farklılığa uğramadan aslını koruyabilen tarzda etkinliklerin sayısı diğer tarz panayırlara göre çok azdır. Dini altyapıya sahip olan bu panayırların varlığı ile dünyada bilinen ilk panayır düzeninin oluşmasındaki etkenler ve durumlar hakkında karşılaştırma şansı elde edilir. Geçmişine sadık kalan bu etkinliğin sadece isimlendirme olarak değil içerik olarak da ilk örneklerle benzer olduğu görülür.

Genel görünüm olarak çoğulcu bir yapıya sahip olan panayırların bu çoğulcu yapısı içeriklerinde ortaya çıkan farklılıklardan ve çeşitlilikten kaynaklıdır. Ticaret, eğlence, rahatlama, hoş vakit geçirme gibi işlevlerin yanında inanç ve bu inanç etrafında şekillenen çeşitli ritüellerin gerçekleştirilmesi için düzenlenen bu tarz panayırları da birer bayram günü gibi değerlendirmek yanlış olmaz. Sonuçta Türkiye toprakları içinde yaşayan farklı inanç değerlerine sahip olan insanların senenin belli günlerinde bir araya

gelerek gerçekleştirdikleri bu toplantılar da Türk kültürü içerisinde kendisine yer bulmuş ve kabul görmüştür. Katılımcı bazında sadece tek yönlü bir kitleden bahsetmek yanlış olacaktır çünkü adada yaşayan halk pek çok farklı millet ve dinden oluşmaktadır. Bu yüzden de var olan birlikte yaşama biçimi bu tarz belli bir zümreye ait olan unsurların içerisinde de kendisini göstermektedir. Bu farklılıklar da baskın olan kültürel yapı içerisinde dışlanmadığı için genel kültürel yapının bir parçası haline geldiği söylenebilir. Yine özellikle yurtdışından gelen katılımcılarla birlikte ülke içinden bu konuya meraklı olan katılımcıların adaya gelmesiyle belli bir zaman dilimi de olsa burada turistik ve ticari bir hareketlilik söz konusudur. Özellikle tur şirketlerinin buradaki etkinliği de içine alacak şekilde yerli ve yabancı turistleri ağırlamak için düzenlediği programlar ve geziler dinî panayırların tanınırlığını arttırmaktadır. Hem kültürel hem de ekonomik yönden bir gelişim unsuru olarak içerisinde farklı öğeler barındıran bu tarz etkinlikler bölgesel kalkınmanın ve yiyecek, giyecek, sosyalleşme, eğlenme, inanç gibi hem maddi hem de manevi kişisel ihtiyaçların giderilmesinde anahtar rolü üstlenmektedir.

KAYNAKLAR

- AKARPINAR, R. Bahar. (2004). "Tarım Toplumundan Sanayi Toplumuna Geçişte Panayır-Sergi-Fuar-Festivalin Durumu ve Türkiye Örneği", *Milli Folklor*, 16(64), s:25-36.
- ÇALIŞKAN, V., SARIŞ, Faize, GÜLTAY Berrin. (2015). "Impact of Demographic and Socio-Ekonic Characteristics of Visitors on Their Preference in Utilisation From Functions of Traditional County Fairs", *International Journal of Arts&Sciences*, 8(4), s: 105-114.
- DURMAZ, Uğur. (2016). "Halk Takviminin Oluşumuna Farklı Bir Bakış: Panayırların Halk Takvimi Üzerindeki Etkisi", *Uluslararası Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Dergisi*, Kış, 2(8), s: 63-74.
- EROĞLU, Ahmet Hikmet. (1999). "Ekmek-Şarap Ayini (Evharistiya) Konusunda Katolikler ve Protestanlar Arasındaki Anlayış Farklılıkları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 39, s.:439-453.
- EYÜBOĞLU, İsmet Zeki. (1988). *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- FUL, Şengül Dilek. (1998). *Antik Devirde Lydia'da Panayırlar, Fuarlar ve Pazar Yerleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- GİRGEÇ, Nurhan. (2008). *Zile Panayırı Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Muhlis Etem. (1931). *Sergi ve Panayır Sergi ve Panayırcılığın İktisadiyatta Ehemmiyeti ve Panayır ve Sergi Bürolarının İdare ve İşletmesi*. İstanbul: Ticaret ve Sanayi Odası Neşriyatı.
- OYMAK, İskender. (2002). "Gökçeada Hıristiyanlarında Kurban Geleneği", *Dini Araştırmalar Dergisi*, 4(12), s:169-180.
- TÜRK DİL KURUMU. (1995a). *Tarama Sözlüğü I*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- TÜRK DİL KURUMU. (1995b). *Tarama Sözlüğü II*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- TÜRK DİL KURUMU. (1998). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- TÜRK DİL KURUMU.(1993). *Derleme Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Kaynak Kişi

PİŞİRİCİ, Helayiya. 1950 Bozcaada Doğumlu, İlkokul Mezunu. Ev Hanımı. (Görüşme Tarihi: 26.07.2016).

Fotoğraf Kaynakçası

Fotoğraf 1,2,3,4,5: Uğur Durmaz Arşivi.

Fotoğraf 6: http://www.gokceada17.com/taltkat/rum-gelenek-ve-gorenekleri_7.html

Fotoğraf 7: http://www.gokceada17.com/tanitim/gokceada-festivalleri_84.html

